

Вивчаємо повість-казку Галини Малик «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії»

Тетяна Чепурняк,

Ольга Карп'як,

учителі української мови і літератури ЗОШ №7

м. Кам'янець-Подільський

Урок перший

Тема. Галина Малик. «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії». Зміст і композиція твору.

Мета: ознайомити учнів з найважливішими фактами біографії письменниці, змістом першого і другого розділів твору, визначити та усвідомити особливості жанру твору; удосконалювати навички виразного читання, розвивати культуру зв'язного мовлення, увагу, пам'ять, спостережливість; виховувати цілеспрямованих, наполегливих людей майбутнього.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Обладнання: портрет Галини Малик, текст твору «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії», презентаційні слайди.

Епіграф: Для мене література – одна з умов існування, а література для дітей – це і прихисток, і робочий стіл, і живе створіння, яке потребує захисту, відданості і піклування.

Галина Малик

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Бесіда за питаннями.

Який твір називається казкою?

Які види казок вам відомі?

З яких частин складається казка?

Які казки називаються народними, а які – літературними?

Хто з українських письменників писав твори цього жанру?

III. Оголошення теми і мети уроку. Мотивація навчальної діяльності

Слово вчителя. Літературні казки подібні до народних, однак є суттєві відмінності. Оповідь у літературній казці підпорядкована авторській волі. Читач бачить те, що відбувається, очима письменника, який подає свої життєві спостереження. Сьогодні ми спробуємо зануритись у казковий світ майстра слова, який творить і досі. Хто ж це?

Гра «Знайдіть ім'я».

Розшифруйте ім'я та прізвище письменника. Шифр написано на дошці праворуч: 4, 1, 16, 11, 18, 1; 17, 1, 16, 11, 15 (Галина Малик). Посередині дошки розставлено картки-дешифратори.

IV. Сприйняття та засвоєння нового матеріалу

Розповідь учителя про Галину Малик (супроводжується показом презентаційних слайдів).

Народилася Галина Миколаївна 12 серпня 1951 року у м. Бердянську Запорізької області. 1964 року

сім'я переїхала в селище Середнє на Ужгородщині. Дитинство та юність майбутньої письменниці були радісними і спокійними. Вона добре вчилася в школі, мала веселий характер, почуття гумору і... не збиралась бути письменницею. Батько Галини Миколаївни за фахом був агрономом, і його разом із сім'єю направили в Донецьку область. Але Галину Миколаївну завжди тягнуло на Закарпаття, туди, де пройшло її дитинство.

Своє перше знайомство з книжкою Галина Миколаївна запам'ятала на все життя. Це сталося в день її народження, коли мама зробила малій Галинці диво-подарунок – збірку «Українські народні казки», яка стала для неї «і букварем, і розвагою, і цілим новим світом». Один із перших спогадів дитинства: мама клопоче біля плити – варить борщ, а Галинка тягне стільчик, щоб сісти біля її ніг, і просить: «Мамо, читай «Падав сніг». Перший цей віршик Платона Воронька, якому її навчила мама, – був найулюбленішим. Читати почала з п'яти років. І тоді ж батьки передплатили дитячі журнали. Читала дівчинка дуже багато, шкільний бібліотекар спочатку навіть змушувала її переказувати книжки, – вона не вірила, що Галя так швидко повертає їх прочитаними. Довгими зимовими вечорами Галина читала старенький «Кобзар». Дуже любила «Морську чайку» Юрія Збанацького, «Алісу в Країні див» Льюїса Керролла.

Закінчивши школу, вона вступила на філологічний факультет Ужгородського університету, працювала коректором у міській друкарні, потім – у Закарпатській обласній науковій бібліотеці. У 1991 році Г. Малик обіймає посаду головного редактора видавництва «Закарпаття». А з 1998 року вона – видавець та редактор журналу для дітей «Віночок».

Писати майбутня письменниця почала ще зі шкільного віку. Потім кинула, та коли сама стала мамою, почала створювати віршики для своєї доньки. Галина Миколаївна дуже добре пам'ятає, як вона сприймала світ у дитинстві, усі свої дитячі відчуття. Тому її вірші для дітей легкі, з простими, інколи зовсім не очікуваними, сюжетами. Якось в інтерв'ю Галина Малик сказала: «Для того щоб писати для дітей, треба просто бути щасливою людиною... Адже звідки, як не з себе, можна дістати весь той прекрасний казковий світ, якого в реальності не існує?»

Згодом Г. Малик почала писати казкові повісті для дітей. Ці персонажами цих повістей весь час трапляються якісь пригоди, відбуваються небезпечні та радісні події: то реальні діти потрапляють у казкову країну, то герої казкових країн потрапляють у наше реальне життя. А ще, коли читаєш повісті та п'єси письменниці, здається, що їхня авторка перебуває серед своїх героїв – разом із ними переживає все описане у книжках.

Більшість своїх творів письменниця присвятила дітям. Найвідоміші її твори – це «Незвичайні пригоди

Алі в країні Недоладії», «Злочинці з паралельного світу», серія невеликих поетичних збірок для дітей. З незвичайними пригодами Алі, невгамовної героїні цих повістей, уже познайомились юні читачі Іспанії, Італії, Франції, Німеччини та інших країн.

Галина Миколаївна не приховує, що свої перші дитячі книжки написала через потребу пояснити якісь прості та важливі істини своїй старшій дочці. Сьогодні ми розпочнемо вивчення твору «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії». Це **повість-казка**. Ви вже знаєте, що таке казка. А **повість** – це розповідний художній твір, який характеризується досить розгорнутим сюжетом, широким охопленням подій з життя головного персонажа, більшою, ніж в оповіданні, кількістю персонажів. Але перш ніж розпочати читати твір, давайте дізнаємося, як він виник, з уст самої письменниці.

Зачитування учнем листа-звернення до дітей (історія написання твору).

Любі мої маленькі читачі!

Коли я писала казку про пригоди дівчинки Алі, моїй дочці було сім років...

Вона тоді дуже не любила доводити свої справи до кінця. І я сподівалася, що, прочитавши цю казку, вона зрозуміє, як це погано.

Не знаю, що допомогло – чи казка, чи щось інше, але зараз вона не залишає недороблених справ.

Тому я сподіваюсь, що казкові герої цієї книжки – добрі і злі, веселі і сумні – допоможуть нам усім зрозуміти, що все-все на світі залежить від нас з вами. І ми з вами залежимо один від одного. А найбільше, що залежить від нас – це наше майбутнє! Давайте уважно подивимося йому в обличчя: чи все в ньому буде доробленим, аби ми могли бачити його щасливу і доброзичливу усмішку.

Ваша Галина Малик

Робота над текстом твору (1-й, 2-й розділи).

Виразне читання розділів.

Бесіда за питаннями вчителя

Розділ 1

Що запланувала зробити Аля до дня народження бабусі?

Як до цієї справи вона підготувалась?

Чому дівчинка відклала роботу?

В чому була впевнена дівчинка, коли поздоровляла бабусю?

Яким насправді був рушник?

Чому Аля втекла до своєї кімнати?

Чого очікувала Аля у своїй кімнаті?

Який гість з'явився в кімнаті дівчинки? Знайдіть і зачитайте його опис.

Скільки справ не завершила дівчинка?

Зачитайте, які слова бурмотів собі під ніс чудернацький гість.

Що трапилося з Алею?

Розділ 2

– Чому дівчинку називали Алею?

Зачитайте, якою вона була.

Де одразу опинилася дівчинка?

Чим так вразили Алю ставок, квіти, сонце?

V. Систематизація й узагальнення знань

Завдання: скласти план до першого розділу.

Робота з епіграфом.

VI. Підсумок уроку

Інтерактивна вправа «Мікрофон».

– Що мені запам'яталось з уроку?

VII. Оголошення результатів навчальної діяльності школярів

VIII. Домашнє завдання

Скласти план до 2-го розділу. Прочитати 3–7 розділи (скорочений варіант).

Урок другий

Тетяна Чепурняк,

*учитель української мови і літератури ЗОШ№7,
м. Кам'янець-Подільський*

Тема. Елементи незвичайного в повісті. Символіка країни Недоладії та її мешканців.

Мета: вчити виразно і вдумливо читати твір; формувати вміння визначати роль елементів незвичайного; виховувати інтерес до художнього слова.

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Обладнання: портрет Галини Малик, текст програмового твору «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії».

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Перевірка домашнього завдання (план до другого розділу повісті)

III. Актуалізація опорних знань

Бесіда.

— У яких творах ви вже зустрічали елементи незвичайного? До якого жанру вони належали?

— Що свідчить про фантастичність казок? (*Казкові герої, фантастичні події, чудодійні предмети*).

— Назвіть твір світової літератури, в якому дівчинка потрапляє у казкову країну. (*«Аліса в Країні чудес» Льюїса Керролла*).

IV. Оголошення теми і мети уроку. Мотивація навчальної діяльності

V. Сприйняття та засвоєння нового матеріалу
1. Словникова робота.

Недоладія – країна, в якій живуть не доведені до ладу справи (не завершили їх).

Абияки, якоськи, сьяк-такі – жителі країн; вжито назви на означення осіб, які роблять справи як-небудь.

Кошмарний – сповнений кошмарів; жахливий.

Кривулястий – нерівний, покручений, звивистий.

Вивіска – дошка з будь-якого матеріалу, на якій зроблено напис, іноді з малюнком, що означає рід діяльності або назву підприємства, установи.

Провулок – обмежений двома рядами будинків простір для їзди та ходіння між двома вулицями.

Перекошений – викривлений.

Стовбичити – стояти, бути на ногах; постійно перебувати де-небудь.

Недоречність – те, що не відповідає певним вимогам, не пасує до чого-небудь.

Лопуцька – розм. слово; молода, соковита стеблина деяких рослин, звичайно їстівна.

Рябий – забарвлений в різні кольори.

Карлик – неприродно мала на зріст людина; ліліпут, коротун.

Інструкція – керівна вказівка; настанова.

Примітка – короткий запис, що є поясненням до якогось тексту.

Фізіономія – те саме, що обличчя.

2. Бесіда.

Хто був першим, з ким познайомилась Аля в Недоладії?

Як він виглядав?

Чому, на думку дівчинки, вона потрапила у цю дивну країну?

Чого найбільше прагнула Аля?

Коли Аля вперше довела справу до кінця?

Яке враження справила столиця на дівчинку? Віднайдіть це у творі й зачитайте. (Розділ 6).

3. Зачитування фрагментів з 6-го й 7-го розділів, у яких подано характерні ознаки країни.

4. Теорія літератури (символ, символіка).

Символ – умовне позначення якогось предмета, поняття або явища.

Символіка – це умовне відображення подій, явищ, понять, ідей за допомогою умовних знаків – символів; символічне значення, яке надається чому-небудь, символи; сукупність символів.

Недоладія є країною, у якій все не до ладу, чогось не вистачає. Це ви простежували ще в 2-му розділі, коли йшлося про ставок, квіти, сонце. Столицю символізують вулиці, будинки, жителі, кожному з яких чогось не вистачає, відсутність усмішок. Як Аля сприймає все?

Коли читали казку, ви помітили, що у творі є не тільки вигадані, а й реальні особи: Аля, бабуся, тато, мама. Про сім'ю дівчинки, правда, є лише згадка в тексті твору. У творі наявний магічний числовий символ, що простежуємо ще в народних казках, – число 12.

5. Завдання: з'ясувати, які елементи незвичайного наявні у творі і яку роль вони виконують.

6. Читання вголос стислого переказу 8–15 розділів та 16 розділу з коментуванням.

VI. Систематизація й узагальнення знань Бесіда.

Хто провів Алю до Недороля Десятого?

Яку таємницю розкрив він Алі?

Чому Недороль потрапив у цю країну?

Хто й чому створив Недоладію?

Що вирішила далі робити дівчинка після того, як побувала в замку?

Чим відрізнявся від інших цей будинок?

Навіщо дівчинка хотіла віднайти чарівну книгу?

Про що співав Недочеревик?

Що потрібно було зробити Алі, щоб повернутися додому? Зачитайте.

Що незвичайне відбулося, коли Аля читала список адрес?

Як переносився Недочеревик з Недоладії?

Кого переносив Недочеревик до Недоладії?

VII. Підсумок уроку

VIII. Оголошення результатів навчальної діяльності школярів

IX. Домашнє завдання

Перечитати 16-й розділ, стислий переказ 17–26 розділів.

Урок третій

Тема. Морально-етичні проблеми в казці: добро і зло, відповідальність за свої вчинки, вміння долати перешкоди на шляху до мети.

Мета: з'ясувати значення поняття *проблема*, *мораль*, вчити відрізняти добро від зла; розвивати творчу уяву, фантазію; виховувати бажання творити добро та почуття відповідальності за вчинки.

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Обладнання: портрет Галини Малик, текст про-

грамового твору «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії».

Епіграф: *Добро не пропадає, а зло вмирає.*

Прислів'я

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Перевірка домашнього завдання

Фронтальне опитування.

Кому ще допомогла дівчинка, як тільки вийшла з будинку Недочеревика?

У чому зізналася дівчинка перед мешканцями Недоладії?

Чому Аля знову вирушила до замку?

Що трапилося з Алею в замку?

Як дівчинка допомогла Недоролю?

Як ставилися гвардійці до Алі?

Хто спускався до Алі в підземелля і хто зрештою допоміг дівчинці?

Куди спершу попрямували подруги?

Чому Аля знову опинилася в підземеллі і кого вона там побачила?

III. Актуалізація опорних знань

Бесіда.

Що таке «добро» і що таке «зло»?

У яких творах добро завжди перемагає зло?

Продовжте речення: «Добра людина – це...», «Зла людина – це...».

Що означає бути відповідальним за свої вчинки?

Чи вважаєте ви себе відповідальною людиною?

IV. Оголошення теми і мети уроку. Мотивація навчальної діяльності

V. Сприйняття й усвідомлення нового матеріалу

1. Робота з епіграфом.

2. Читання твору вголос ланцюжком (27–30 розділи).

3. Завдання: проаналізувати пісеньку Алі.

Бувають ще на світі

справжнісінькі дива:

під гумкою зникає

у когось голова!

Комусь не вистачає

то серця, то руки,

з'являються на світі

недо-

чере-

вики.

Бувають чудеса

справжнісінькі на світі!

Виходить, ти і я

за все-усе в одвіті?

Що тут не доробив –

отам вилазить боком!

Буває, що добро

З одним виходить оком!

А чесність – без руки,

а правда – без ноги!

Буває, що і з друзів

виходять вороги!

От і виходить – перше

гарненько поміркуй,

а потім вже –

не допиши,

не дороби,

не докажи

або не домалуй!

4. Словникова робота.

Проблема – основне питання, порушене у творі.
Мораль – це система норм і принципів поведінки людей у ставленні один до одного та до суспільства; етика. У творі порушено такі морально-етичні проблеми: добро і зло, відповідальність за свої вчинки, вміння долати перешкоди на шляху до мети. Як ми можемо це простежити у повісті-казці? Наведіть конкретні приклади.

5. Скласти таблицю «Добро – зло», розміщуючи в ній героїв повісті-казки.

Добро	Зло

6. Лінгвістичний конкурс: дібрати слова, які розпочинаються на *добро*, *зло*.

Добро: добробут, добродбай (дбайливий господар), добродій, добродушний, доброзичливий, добропорядний, доброприсойний, добросердечний, добросовісний, добродішній, добродішній.

Зло: зловтіха, злодій, злочинливий, злопам'ятний, злорадство, злозякикий.

7. Робота з фольклорним матеріалом

Пояснити зміст прислів'їв і приказок та зв'язок їх із текстом твору.

Добре діло твори сміло.

Хто людям добра бажає, той і собі має.

Не всяка стежечка без спориша, не в кожній людині добра душа.

Кінець діло хвалить.

Що посієш, те й пожнеш.

Без охоти немає роботи.

Діло без кінця, як кобила без хвоста.

Зробив діло – гуляй сміло.

Найкраще в роботі слово: «Готово!»

VI. Систематизація й узагальнення знань

Літературний диктант.

1. Перед ким провинилась дівчинка, за що відчувала сором? (*Перед бабусею.*)

2. Як насправді звали дівчинку? (*Галя.*)

3. Що було дивного в її зовнішньому вигляді і також характеризувало вдачу? (*Незаплетена одна коса.*)

4. Хто створив країну Недоладію? (*Карлик Недочеревик.*)

5. Хто правив Недоладією? (*Недороль Десятий.*)

6. Як дівчинка зверталася до нього? (*Ваша недоречність.*)

7. Як називається столиця Недоладії? (*Недоград.*)

8. Яким був Недоладько (риси характеру)? (*Чесний, добрий, хоробрий, совісний.*)

9. Що шукала дівчинка в чарівній книжці? (*Інструкцію з перенесення.*)

10. Чого не має Недочеревик? (*Душі.*)

11. Скільки півників хотіла вишити Аля? (*Сто.*)

12. Яку вперше у своєму житті справу дівчинка довела до кінця? (*Пришила крильце комасі.*)

VII. Підсумок уроку

Вчитель читає рядки:

Добро і зло, як чорне й біле,

У парі споконвік жило.

Добро і зло – єдине ціле.

Так є. Так буде. Так було.

Добро творить – це треба мати

Сумління, честь і співчуття,

Це немічному помагати,

Це мирне, дружнє співжиття.

Добро творить багато важче,

Аніж творити чорне зло,

Та все ж ніколи і нізащо

Добро не замінить на зло.

VIII. Оголошення результатів навчальної діяльності школярів

IX. Домашнє завдання

Прочитати 27–30 розділи.

Урок четвертий

Тема. Своєрідність композиції твору «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії». Особливості його мови.

Мета: узагальнити та систематизувати знання дітей про твір, визначити особливості мови твору Галини Малик та своєрідність його композиції; розвивати вміння висловлювати власні міркування про зміст казки, формувати елементарні навички аналізу епічного твору; виховувати в учнів естетичні почуття, любов і повагу до рідного слова.

Тип уроку: урок узагальнення й систематизації знань.

Обладнання: портрет Галини Малик, текст твору «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії».

Епіграф: *Мова – втілення думки. Що багатша думка, то багатша мова.*

М. Рильський

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми й мети уроку. Мотивація навчальної діяльності

III. Повторення вивченого

Гра «Так – Ні».

1. Алі було соромно, бо вона не послухалася бабусі. (Ні.)

2. У столицю Недоладії дівчинку супроводжував Недоладько. (Так.)

3. У замку Аля познайомилася із Недопопелюшкою. (Так.)

4. Недороль одразу зрадив, як побачив незнайомку. (Ні.)

5. Дівчинка все ж таки вишила рушник. (Ні.)

6. Аля навчила мешканців Недоладії доробляти. (Так.)

7. Недороблені справи збирав Недочеревик. (Так.)

8. Усі в Недограді були сумні. (Так.)

IV. Формування нових знань

1. Робота з епіграфом.

2. Слово вчителя. Прочитавши повністю твір, ви вже можете визначити, про що розповідається у творі і чого повість-казка нас навчає.

Кожен твір має свою композицію, тобто побудову. Наприклад, «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії» Галини Малик складається з 30-ти розділів. Кожний розділ містить підзаголовок, в якому окреслено, про що розповідатиметься в розділі. Останній розділ письменниця сама називає епілогом (заклучна частина твору, у якій розповідається про подальшу долю героїв).

3. Бесіда.

Доведіть, що цей твір – повість-казка. (*Більший за розміром від оповідання, казки, розповідний твір з елементами фантастичного.*)

Які елементи незвичайного зустрічаються в казці?

Яке магічне число є в тексті? (12.)

4. Дослідження мови твору.

Завдання: проаналізувати фрагменти тексту твору (1, 2 і 27 розділи), знайти пестливі слова, епітети, порівняння, персоніфікації (образний вислів, у якому ознаки істоти, людини переносяться на неживий предмет, явище). З'ясувати, які слова найчастіше вжиті у творі, у чому полягає їх особливість. Записати в зошит. (Слова із префіксом *недо-*, дієслова з не: (*Недорадник, Недороль, Недопопелюшка, Неодоладько, Недоград, Неодоладія, недороби, недопиши, недолиши, недоїж, недоший, не знає, не бачить, не вистачає, не вибирається, не дороби, не докажи.*)

1-й розділ:

пестливі слова – рівнесенько, маленький, чоловічок, дівчинка, ковпачок, кишеньки, долонькою, краєчку;
епітети – голос був неживий, безбарвний і дуже неприємний; гарячі щоки, чудернацький гість;
порівняння – чоловічок, наче коник, стрибнув на підлогу.

2-й розділ:

пестливі слова – маленькою, парасолька, любонько, острівець,
епітети – незвичайна вдача, дивний ставок;
порівняння – походжали, наче прогулювалися;
персоніфікації – риби пішки походжали по його дну, старий рак сварив маленьких рачат, гуляли дві плотвички.

27-й розділ:

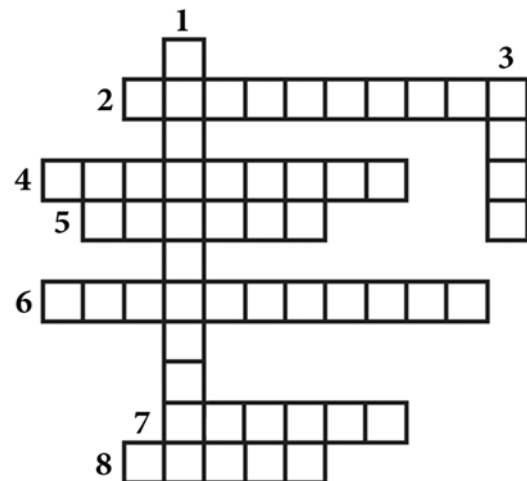
епітети – поважні години, гарні мелодійні передзвони;
порівняння – цифри танцювали, наче старовинний королівський балет;
персоніфікації – цифри радісно усміхалися, знімали капелюхи; години, хвилини і секунди підспівували; цифри танцювали; визирали хвилини і секунди; їм хотілося на волю; години сварили їх.

5. Усне малювання (робота в групах).

Клас ділиться на 3 групи. Перша готує розповідь «Яким я уявляю Недочеревику», друга – «Яким я уявляю Недороля», третя – «Яким я уявляю Неодоладька».

Учні радяться 3–4 хвилини, а потім складають зв'язну розповідь.

7. Розгадування кросворда за твором «Незвичайні пригоди Алі в країні Неодоладії».

По вертикалі: 1. Ім'я власника недотелю. (*Недоштанько.*) 3. Знаряддя, що стало в пригоді як у замку Недороля, так і в будинку Недочеревику. (*Ключ.*)

По горизонталі: 2. Його усі побоювались. (*Недорадник.*) 4. Ім'я годинникаря (*Недождень.*) 5. Подарунок для бабусі. (*Рушник.*) 6. Назва чарівної книги. (*Справаномер.*) 7. Недочеревику (*карлик.*) 8. Головний убір Недорадника. (*Шолом.*)

V. Підсумок уроку

Інтерактивна вправа «Мікрофон».

Продовжити речення: «Найбільше мені сподобалось те, що...».

VI. Оголошення результатів навчальної діяльності школярів

VII. Домашнє завдання

Намалювати ілюстрацію до одного з розділів казки (для охочих). Скласти казку про одного з героїв твору, його пригоди (усно).